

Za prof. Otto Ducháčkem (7. 10. 1910 – 17. 2. 1993)

Dne 17. února 2003 uplynulo deset let od chvíle, kdy odešel jeden z nejvýznamnějších československých romanistů prof. PhDr. Otto Ducháček, DrSc., dlouholetý profesor románské lingvistiky na Filozofické fakultě MU v Brně. V následujících řádcích proto chceme alespoň krátce připomenout působení tohoto pedagoga a vědce, který si svými pracemi získal uznání nejen doma, ale i za hranicemi.

Otto Ducháček se narodil 7. listopadu 1910 v Ústí nad Orlicí v rodině učitele. Maturitu složil s vyznamenáním v roce 1929 na gymnáziu v Jilemnici a v témže roce začal studovat francouzštinu a češtinu na Filozofické fakultě univerzity Karlovy. Po dokončení studií na jaře 1934 nastoupil kvůli nedostatku učitelství jako výpomocný učitel na tkalcovské škole v Jilemnici. Ještě téhož roku o Vánocích dostal umístěnkou na Reálné gymnázium ve Spišské Nové Vsi jako aspirant, což znamenalo, že tři měsíce učil bezplatně a poté za 485 korun měsíčně. Na středních školách vyučoval plných patnáct let, od roku 1934 do roku 1948. Od roku 1945 působil současně jako lektor francouzského jazyka na Filozofické fakultě Karlovy univerzity, kde vedl praktická cvičení a od roku 1948, kdy se stal jejím řádným učitelem, také proseminář staré francouzštiny a přednášku o dějinách francouzského jazyka.

Otto Ducháček vstupoval na filozofickou fakultu s úmyslem věnovat se především české literatuře, avšak výrazně ho ovlivnili lingvisté: Emil Smetánka, Miloš Weingart, Bohuslav Havránek a především profesor Skála-Richter, vynikající badatel, autor originálních učebnic románských jazyků, příruček sestavovaných podle latiny. Pod jejich vlivem se rozhodl zaměřit na jazyk a v roce 1935 odevzdal doktorskou disertační práci na téma *Tvoření deverbativních adjektiv v češtině*, na jejímž základě byl promován doktorem filozofie.

Na popud profesora Dvořáka a profesora Titze pak začal připravovat habilitaci v oboru románské jazykovědy. Jeho úsilí však

přerušila válka a totální nasazení v letech 1943–1945. Svůj habilitační spis *O vzájemném vlivu tvaru a významu slov* dokončil v roce 1947, ale teprve koncem roku 1948, po vleklém habilitačním řízení, navrhla vědecká rada Filozofické fakulty univerzity Karlovy ministerstvu školství, aby mu byla udělena *venia docendi*. K tomu ale došlo až po šesti letech, v roce 1955, kdy přešel na Filozofickou fakultu UJEP v Brně. Další vědecké tituly následovaly rychle za sebou: kandidát věd – 1960, doktor filologických věd – 1966. Ještě v témže roce byl jmenován řádným profesorem na katedře romanistiky a fonetiky brněnské Filozofické fakulty.

Ve své vědecké činnosti se Otto Ducháček zaměřil především na oblast sémantiky. V první monografii *O vzájemném vlivu tvaru a významu slov*, která měla značný ohlas v zahraničí, řeší v plné šíři vzájemné vztahy a působení tvarové a významové složky slova, problematiku důležitou jak pro poznání současné struktury jazyka, tak i jeho historického vývoje. V práci si všímá nejen působení vnitrojazykových a psychologických faktorů, ale i vnějších vlivů. Později se začal podrobněji zabývat teorií jazykových polí, a to z hlediska možnosti postižení systému v lexiku. Ve studii *Les champs linguistiques* (Philologica pragensia, 1960), recenzované a v zahraničí mnohokrát citované, která byla v Mexiku dokonce přeložena do španělštiny, podává novou koncepci rozdělení jazykových polí na morfologická, syntagmatická, asociální a pojmová. Teorii pojmového pole rozpracoval potom podrobněji se svou žačkou Růženu Ostrou, teorií syntagmatického pole se později zabývali Josef Dubský a Eva Spitzová.

K nejvýznamnějším dílům Otty Ducháčka patří monografie *Le champ conceptuel de la beauté en français moderne* (Praha, 1960), představující sémaziologický rozbor 316 francouzských výrazů vyjadřujících pojem krásy. Na základě použití bohatého a promyšleně rozříděného materiálu autor umožňuje vytvořit si jasnou představu o struktuře této části francouzského lexika. Originálním způsobem je vyložen vznik a rozvoj pojmového pole krásy, spojitost slov označujících určitý pojem, pozornost

je věnována také migraci slov uvnitř určitého pole i mezi poli sousedními. Podnětné jsou autorovy návrhy na diachronický průzkum tohoto jevu a na vypracovávání srovnávacích studií analogických polí v různých jazycích. Sémantice je věnován i spis *Précis de sémantique française* (Brno, 1967).

Z více než padesáti významných studií připomínáme článek nazvaný *L'homonymie et la polysémie* (1962), zkoumající vzájemný vztah mezi oběma jevy, a *L'attraction lexicale* (1964), zabývající se příčinami a podmínkami vzniku i následky sémaziologických jevů, které předtím nebyly ani řádně identifikovány a které nazývá „attraction sémantique“ a „attraction lexicale“.

Vedle vědecké činnosti však profesor Ducháček nezanedbával ani činnost pedagogickou a část své publikační činnost zaměřil i na potřeby studentů. Vzniklo tak několik vynikajících učebních textů z románské jazykovědy – *Uvedení do románského jazykozpytu* (Praha, 1956), které později vyšlo pod názvem *Bibliografické uvedení do románského jazykozpytu* a pak z historické mluvnice *Úvod do historické mluvnice francouzské* (Praha, 1951) a *Dějiny francouzského jazyka* (Praha 1953), vynikající dílo o staré francouzštině a jejím vývoji, s při-

hlédnutím k vnějším faktorům, které tento vývoj ovlivnily. Modernímu jazyku byly věnovány publikace *Grammaire complète de la langue française* (Praha, 1955), *Francouzská mluvnice s cvičebnicí* (Praha, 1957) a především *Grammaire du français contemporain* (Bratislava, 1976) ve spolupráci s Jozefem Bartošem.

Otto Ducháček patří k našim nejpłodnějším romanistům. Jeho práce se pro své vysoké hodnoty, vědeckou akribii, exaktnost, podnětnost a koncepční originalitu těší i po jeho odchodu ve vědeckém světě opravdové vážnosti a jsou hojně citovány a excerpovány. Za svého života byl často zván k přednáškovým pobytům v zahraničí (Francie, Polsko, Německo, Rumunsko, Holandsko, Belgie) i k účasti na mezinárodních kongresech.

Díky rozsáhlým jazykovým znalostem a hlubokým zkušenostem, cílevědomé výuce i obětavému pedagogickému vedení vychoval si profesor Ducháček řadu úspěšných nástupců, a to nejen z vlastní katedry, ale i z jiných pracovišť. Ti pokračují v jeho díle a ve svém bádání dosahují vynikajících výsledků. Budiž mu za to dík!

L. MILIČKOVÁ



Robert Birmelin, Ruce (spojené), 1987